

24 mei 1967

52e jaargang, no. 2594

verschijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

INHOUD

Prof. Dr. W. Drees Jr.:

Aanvaardbare belastingdruk
en begrotingsnorm 539

Pot en ketel 540

Prof. Dr. J. Tinbergen:

Een nieuwe bijdrage van Nederland
voor een wereldplan . 541

Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk:

„Brain drain” en „gold
drain” 542

L. Ott:

Ontwaarding van kennis en
vakmanschap 544

Ir. J. E. C. Spithoven:

Hoe verder met het E.E.G.-
landbouwbeleid? met een na-
schrift van Prof. Dr. J. Hor-
ring 547

Drs. R. L. Boissevain:

Geld- en kapitaalmarkt .. 554

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

Aanvaardbare belastingdruk en begrotingsnorm

SINDS het teloor gaan van de oude regel voor de begroting van een centrale overheid: evenwicht op de gewone dienst (in sommige landen, zoals de Verenigde Staten: de gehele dienst), is gezocht naar nieuwe, liefst eenvoudig hanteerbare, normen. Uitvoerige beschouwingen zijn hieraan o.m. gewijd door Stevers, bijv. in artikelen in het *Maandschrift Economie* in 1963 en latere jaren.

Nederland heeft terzake een bijdrage geleverd met het ontwerpen van een kader voor uitgavenverhoging en belastingtariefwijziging tezamen, gebaseerd op de trendmatige ontwikkeling. Dit kader wordt ook wel het Zijlstra-kader gedoopt, naar de auctor intellectualis, die op de gelijke positie van uitgavenverhoging en belastingverlaging in die zin dat beide een claim vormen had gewezen tijdens zijn verkiezingsredevoeringen van 1959, en daarna als Minister van Financiën het trendmatige kader introduceerde in de Miljoenennota van september 1960. Ondanks de uiteenzetting die elk jaar over dit kader in de Miljoenennota wordt gegeven, en de toelichting die ook elders (door Zijlstra bijv. in zijn rede te Kiel in 1962, in de discussie voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde in november 1963 en in zijn rapport voor de E.E.G. over economische politiek en concurrentieproblematiek) is gegeven, bestaat nog altijd het misverstand dat het hier gaat om een norm die de rijksuitgaven begrenst ¹⁾. Dat is niet het geval; een Kabinet kan het kader handhaven maar de uitgaven zelfs met meer dan de trendmatige ruimte vergroten, nl. als men de belastingtarieven verhoogt ²⁾.

Holtrop heeft in het recente jaarverslag van De Nederlandsche Bank een norm gelanceerd voor de overheidsfinanciering als geheel, dus inclusief de gemeenten en andere gedecentraliseerde overheden. Hij schrijft: „De overheid zal in beginsel haar aanspraak op de nationale middelen dienen te beperken tot de som van de aanvaardbare belastingdruk, die in de laatste jaren ongeveer 26% van het nationale inkomen heeft bedragen, en het maximaal realiseerbare beroep op de kapitaalmarkt, dat zich in die jaren bewoog tussen 3 en 4% van het nationale inkomen, vermeerderd met een zekere speling voor haar aandeel in de toelaatbaar te achten liquiditeitscreatie”.

Evenals ten aanzien van het Zijlstra-kader menen sommige commentatoren dat hier een bepaald peil van overheidsuitgaven wordt aangegeven. Deze commentatoren denken dat het begrip „aanvaardbare belastingdruk” of iets heel persoonlijks is, verschillend al naar gelang de politieke waardeoordelen (Heertje in *De Groene Amsterdammer* van 29 april) of zij denken dat Holtrop de aanvaardbare belastingdruk fixeert op 26 pCt. Dit laatste gebeurt door G. de Man in *E.-S.B.* van 3 mei („Overheid en economisch evenwicht”), waarin hij o.m. schrijft: „Dit maximaal toelaatbare beslag wordt volgens Dr. Holtrop bepaald door de som van de aanvaardbare belastingdruk van 26 pCt. ...” en „Het is ons niet duidelijk waaraan het percentage van 26 voor de aanvaardbare belastingdruk zijn normatieve karakter anders zou ontleen, dan aan subjectieve overwegingen van de heer Holtrop”.

Evenals andere monetaire analisten is Dr. Holtrop echter niet zozeer geïnteresseerd in de hoogte van de belastingdruk, of — bij bedrijven, gezinnen of overheden — in de hoogte van hun uitgaven, maar in de *saldi* van een groep huishoudingen: besparingen en investeringen, eventueel zelfs nog intern gesaldeerd: het beroep op besparingen van anderen (c.q. het aanbod van besparingen aan anderen). Het begrip: aanvaardbare belastingdruk, betekent voor de *belastingwetgever* aanvaardbare belasting-

druk en staat los van de eigen waardering van Dr. Holtrop of van de individuele opvatting van een Kamerlid. Wie de exacte tekst in het jaarverslag zorgvuldig leest zal zien dat de Holtrop-norm bestaat uit twee abstract geformuleerde begrippen (aanvaardbare belastingdruk en realiseerbaar beroep op de kapitaalmarkt, met een liquiditeits-toegiftje) en dat de kwantificering bij wijze van voorbeeld in, aan een recente situatie gebonden, bijzinnen is medegedeeld. Ook zonder een taalkundige ontleding ligt het voor de hand dat dit jaarverslag, zwanezang in een lange reeks van monetaire analyses, niet gericht is op de omvang van inkomsten of uitgaven, maar op de overschotten of tekorten van huishoudingen, niet op belastingen maar op leningen.

's-Gravenhage.

Prof. Dr. W. DREES Jr.

¹⁾ Een misverstand dat zich de laatste maanden manifesteert, is het door elkaar halen van de begrippen „begrotingstekort” en „overschrijding van de trendmatige budgetruimte”. Men treft deze verwarring veel aan in perscommentaren op de regeringsverklaring van het kabinet-De Jong en het herziene begrotingsbeeld 1967. Een overschrijding van een miljard wordt dan beschouwd als een tekort van een miljard, alsof het Zijlstra-kader ooit een permanent evenwicht op de gehele dienst van de rijksbegroting zou hebben geïmpliceerd! Het Zijlstra-kader ging uit van een evenwichtig geacht basisjaar waarin de rijksbegroting een tekort vertoonde. Ook wordt het concrete tekort sterk beïnvloed door conjuncturele mee- en tegenvallers in de belastingopbrengst. Een recent voorbeeld van het dooreen mengen van de begrippen „tekort” en „overschrijding” is het artikel van E. L. Berg in *Opinie* van 28 april.

²⁾ Vgl. de Miljoenennota 1966 en vgl. ook Zijlstra's instemmend commentaar de avond van die derde dinsdag (september 1965) ten aanzien van handhaving van de gedachte van dit kader.

Pot en ketel

EEN goed vaderlands gezegde wil dan wel, dat het een vriend is die onze feiten toont, maar verzuimt daaraan toe te voegen dat wij zelden zijn interventie waarderen. De O.E.C.D. slaagt er evenwel in, haar „economic surveys” het juiste midden te doen houden tussen distantie en bemoeizucht; haar kritiek wordt steeds vakkundig ingepakt in descriptie en zo objectief mogelijke analyse.

Het vorige week verschenen O.E.C.D.-overzicht van ons land geeft weliswaar veel feitenmateriaal, maar daar zit niet veel in dat wij nog niet wisten uit het jongste Centraal Economisch Plan en de met de regeringsverklaring ingediende „Nota over het herziene beeld van de rijksbegroting” van Minister Witteveen. In dit opzicht kan de kwaliteit van het overzicht geen andere zijn dan dat het op een duidelijk te memoreren wijze de toestand van de Nederlandse economie in 1966/67 presenteert.

Interessanter is het de krenten der kritiek uit de koek van feitenmateriaal te pikken. Eerst nog heel in het kort de belangrijkste conclusies van het „survey”. De sterke inflatoire druk in 1966 was meer het gevolg van de ontwikkelingen in 1965 dan van een voortzetting van de expansie in 1966 (een soort inflatoire „overloop” dus). Na het voorjaar van 1966 nam de stijging van het consumptiepeil belangrijk af en in de tweede helft van vorig jaar trad er een belangrijke ontspanning in op de arbeidsmarkt: „The period of strong expansion of demand seems to have reached its turning point after the middle

of the year”. De invoertoename kreeg een vlakker verloop; dat de verbetering van de betalingsbalans in de loop van 1966 slechts van zeer bescheiden aard was, is te wijten aan de ontspanning op enkele van onze belangrijkste afzetmarkten (Duitsland met name). Voor 1967 wordt een verdere deflatie verwacht, tot uiting komend in een scherpe daling van de groeivoet van de binnenlandse bestedingen, vooral van de investeringen ¹⁾.

De hoop dat een compenserende invloed zal uitgaan van de expansie van de export (C.P.B.-prognose: + 8 pCt. in 1967) deelt het O.E.C.D.-rapport niet. Met name gelooft het niet in die 2 pCt. van de stijging welke toegeschreven wordt aan het positief effect van de werkloosheid op de export (Zijlstra-effect). Als motief voert het aan dat onze belangrijkste buitenlandse afnemers ongeveer dezelfde prognoses hebben als wij ten aanzien van het verloop van de binnenlandse vraag. Door dit minder opgewekte internationale vooruitzicht zal ook de particuliere investeringsactiviteit (nog) lager zijn dan geraamd; aldus zal ook het herstel van onze betalingsbalanspositie geringer zijn dan verwacht.

Naast deze kritiek op de C.P.B.-prognose van de export, laat de O.E.C.D. een meer algemeen kritisch geluid horen met betrekking tot de Nederlandse voorspellingen:

„Dutch forecasting techniques are highly advanced. But one difficulty in recent years has been that the official forecasts have tended to present a rather brighter picture of the economy than actually materialised, that the inherent uncertainties have not been sufficiently taken into consideration, and that great difficulties stood in the way of adapting economic policies to the actual economic trends when it became apparent that the forecasts had been superseded by the events”.

Kritiek ten slotte ook op de economische politiek van de afgelopen jaren, die — dit geluid wordt niet voor de eerste maal vernomen — te veel de monetaire politiek de zware restrictieve last liet dragen. Sinds 1963, meent de O.E.C.D., had een straffer beleid moeten worden gevoerd; helaas hebben de overheidsfinanciën in de jaren 1964-1966 uiteindelijk een te expansieve en te weinig anti-cyclische rol gespeeld. Natuurlijk waren hoge investeringen ten behoeve van woningbouw en infrastructurele voorzieningen onontkoombaar, maar met temporisering en/of aanvullende belastingheffing zou veel gered zijn geweest.

Uit het „survey” valt te concluderen — en niet alleen uit het survey; dit inzicht breekt zich ruimer baan — dat minstens twee Nederlandse kabinetten in *conjunctureel* opzicht hebben gefaald ²⁾. Het betekent evenwel ook dat de verwijten over en weer van de laatste jaren in de trant van „Witteveen heeft een failliete boedel achtergelaten” en „Vondeling heeft de overheidsuitgaven opgeblazen” niet meer zijn dan ordinare pot-en-ketel-verwijten. Aangezien alle grote partijen sedert 1963 regeringsverantwoordelijkheid hebben gedragen, hebben zij alle schuld, een schuld overigens waarover wij ons maar niet al te druk moeten maken (behalve dan dat wij ervan hebben geleerd); het juiste financieel-economisch inzicht komt pas achteraf. De argumenten, met behulp waarvan wij politieke tegenstanders de schuld van de conjuncturele misère op de hals schuiven, zijn vaak niet meer dan rationalisaties van onze emoties, al doen wij nog zo ons best ons te verschuilen achter „de feiten”.

dR

¹⁾ Het C.P.B. verwacht zelfs een geringe daling (1 pCt.) van de totale investeringen in bedrijven.

²⁾ Wat dus niets zegt over de kwaliteit van hun *structurele* visie, waarover te twisten valt (hetgeen geschiedt).

Een nieuwe bijdrage van Nederland voor een wereldplan

DE vele activiteiten, ontplooid door tal van instellingen en personen, op het gebied van de internationale ontwikkelingspolitiek maken het in toenemende mate gewenst dat een zekere coördinatie daarvan wordt doorgevoerd. Op velerlei punten dreigen tegenstrijdigheden of zijn zij er al. Een voorbeeld in het groot is dat de industrialisatiepolitiek die aan een aantal ontwikkelingslanden wordt aanbevolen en ten dele al is uitgevoerd, op de moeilijkheid stuit dat de handelspolitiek daarmee niet in overeenstemming is. Een ander voorbeeld is dat men om de Kennedy-ronde te redden, daaraan een belofte tot voedselhulp heeft verbonden, die dubbel werk zou kunnen betekenen naast het reeds bestaande Wereldvoedselprogramma en een aantal andere activiteiten. Voorbeelden van kleiner allure zijn aan de lopende band aan te wijzen. Op een zeer geslaagd congres te Gent van de (Vlaamse) Vereniging voor Economie, ook bijgewoond door onze Minister zonder Portefeuille, belast met de aangelegenheden betreffende de hulp aan ontwikkelingslanden, Drs. B. J. Udink, werden er vele genoemd¹⁾. Zij variëren van niet op elkaar aansluitende onderdelen van een enkel project tot het niet van elkaars werk op de hoogte zijn van ministeries van hetzelfde land of van verschillende organen van de Verenigde Naties.

Op allerlei wijzen wordt al sinds jaren gepoogd om dit gebrek aan coördinatie te verhelpen; er wordt ook vooruitgang geboekt. Ten slotte is het geen wonder dat bij het dirigeren van het werk van honderden miljoenen mensen een ingewikkeld vraagstuk van coördinatie optreedt. De hoogste vorm daarvan is intussen die van het op elkaar afstemmen van gehele ontwikkelingsplannen van grote landen en werelddelen. Reeds enige jaren is in het Secretariaat van de Verenigde Naties het Centrum voor Ontwikkelingsplannen, Projecties en Beleid (Centre for Development Planning, Projections and Policies, of C.D.P.P.P.), onder leiding van Dr. J. L. Mosak, bezig met werkzaamheden op dit gebied. In verband met het grote belang van dit werk heeft de Nederlandse regering reeds ongeveer een jaar geleden een „gerichte bijdrage” van \$ 1 mln. aan de Verenigde Naties aangeboden, bedoeld voor de medefinanciering van dit Centrum.

In de Algemene Vergadering heeft in december 1966 de toenmalige Minister zonder Portefeuille verdere lijnen uitgestippeld voor de werkzaamheden van de Verenigde Naties op dit gebied. Daarbij heeft Mr. Bot o.m. twee belangrijke denkbeelden gelanceerd, nl. dat van een na te streven ontwikkelingsstrategie en van een Handvest voor de Ontwikkelingspolitiek. In de resolutie, die na het debat waarin de Minister sprak, door de Algemene Vergadering werd aangenomen, wordt dan ook de Secretaris-Generaal van de V.N. gevraagd om in overleg met de daartoe in aanmerking komende organen een „concise and systematic survey of the various principles, directives and guidelines for action in the field of development as contained in the resolutions, declarations and similar texts of the United Nations” op te stellen en om een „preliminary framework of international development strategy” uit te werken en aan de 23e zitting van de Algemene Vergadering voor te leggen. In de E.C.O.S.O.C.-resolutie 1152 (XLI), die in diezelfde resolutie van de Algemene Vergadering werd onderschreven, wordt aan de S.G. eveneens verzocht om, met name ook met de hulp van het „Committee for Development Planning” na te

gaan wat nodig is om het opstellen van plannen voor gecoördineerde internationale actie te bevorderen en te vergemakkelijken voor de periode na het Ontwikkelingsdecennium 1960-1970. Daarbij treedt het Centrum op als het uitvoerend bureau voor het zojuist genoemde Committee (C.D.P.).

ER zijn nu enkele verdere ontwikkelingen aan de gang, waarover wij in het kort willen rapporteren. In de eerste plaats heeft het C.D.P. zijn tweede zitting gehouden in Santiago (Chili) van 10-20 april jl. Daarin is, zoals was afgesproken bij de eerste zitting, allereerst aandacht geschonken aan de ervaring met de uitvoering van nationale plannen (met name in Latijns Amerika). Op dit, overigens belangrijke, agendapunt kan wellicht worden teruggekomen bij een andere gelegenheid. Voorts is door het C.D.P. aandacht geschonken aan de werkzaamheden die nodig zullen zijn om te voldoen aan het verzoek van de Algemene Vergadering aan de S.G. ten aanzien van de plannen voor gecoördineerde internationale actie; kortheidshalve kan men wellicht de term „wereldplan” gebruiken. Uiteraard moet dan in de eerste plaats worden gedacht aan een indicatief wereldplan. Over de periode na 1970 is ter vergadering gemakshalve gesproken als DD2 (Development Decade Two). Het rapport van het C.D.P. maakt duidelijk dat hierover slechts in voorlopige termen kan worden gesproken, aangezien nog nauwelijks documenten beschikbaar zijn. Het C.D.P. geeft niettemin de V.N. ter overweging een Handvest voor DD2 op te stellen en daarin o.m. het gemeenschappelijk belang bij een snellere ontwikkeling van de ontwikkelingslanden te beschouwen als uitgangspunt. Dit gemeenschappelijk belang vereist gecoördineerde activiteit van alle landen. Het vereist ook het formuleren van een aantal concrete doelstellingen t.a.v. de ontwikkeling van productie, verbruik, gezondheid, onderwijs en werkgelegenheid. Ook de voornaamste knelpunten, zoals de schuldenlast en andere moeilijkheden t.a.v. vreemde valuta, onvoldoende interne coördinatie, een te snelle bevolkingsgroei e.a. zouden moeten worden aangewezen. Vervolgens zullen de voornaamste middelen (maatregelen) en hun omvang moeten worden aangeduid. Ten slotte wordt het zeer belangrijke punt gesteld dat dit alles gepaard zou moeten gaan met het aanvaarden van een aantal verplichtingen, zowel door de ontwikkelde als door de ontwikkelingslanden: t.a.v. de omvang van de financiële overdrachten, de beschikbaarheid van voorlichting over een bewuste regeling van de gezinsomvang, handelspolitieke verplichtingen e.a. Ook zouden periodieke besprekingen van de verkregen resultaten nodig zijn, om nodige veranderingen in beleid aan te bevelen.

Zowel het Centrum als het C.D.P. zijn er zich van bewust dat, wil men dit alles op voldoende concrete wijze aangeven, een grote hoeveelheid werk zal moeten worden verzet, niet alleen door deze beide lichamen, maar ook door de Regionale Commissies en een aantal gespecialiseerde organen van de V.N. Het C.D.P. heeft dan ook een werkgroep ingesteld die zich over enige weken verder gaat bezighouden met het onderwerp. Het Centrum heeft reeds

(slot op blz. 555)

¹⁾ Zie ook het ter voorbereiding van dit congres, onder leiding van Prof. Dr. A. J. Vlerick, uitgegeven boekwerk *De Ontwikkelingshulp*, Seminarie voor Toegepaste Economie, Rijksuniversiteit, Gent 1967.

'Brain drain' en 'gold drain'

DEZE woorden, die in de laatste jaren zo'n bekende klank hebben gekregen, zijn in de laatste weken actueel geworden doordat voor beide een stopverbod is aanbevolen. In Engeland is onlangs aan de regering gevraagd om maatregelen te nemen tegen de exodus van geleerden. In de Verenigde Staten daarentegen is door de president van de grootste bank aanbevolen om de verkoop van goud door de U.S. Treasury stop te zetten ¹⁾.

Beide aanbevelingen zijn een gevolg van ontwikkelingen die zich reeds geruime tijd voordoen en die hebben geleid tot een schaarste in Engeland aan geleerden, in de Verenigde Staten aan goud. Wat het laatste betreft, de schaarste aan goud is vooral veroorzaakt door de aanhoudende betalingsbalanstekorten van de Verenigde Staten en de politiek van Frankrijk in de laatste jaren om dollartegoeden, gekweekt door zijn betalingsbalansoverschotten, om te zetten in goud. De Centrale Bank van Frankrijk had eind 1960 een goudvoorraad van \$ 1,6 mrd. en bezit thans voor een bedrag van ongeveer \$ 5 mrd. aan goud. De goudvoorraad van de Verenigde Staten is vooral door de politiek van omzetting van dollars in goud zodanig gedaald dat van de Amerikaanse goudvoorraad van ongeveer \$ 13 mrd. nog slechts bijna \$ 3 mrd. beschikbaar is voor omwisseling van kortlopende dollarclaims in goud. Ruim \$ 11 mrd. dient voor de wettelijk verplichte dekking van bankbiljetten.

Beide verschijnselen — de „brain drain” en de „gold drain” — worden door verschillende groepen en in verschillende vorm waargenomen. De drainage van intellect is een grote zorg voor de wereld buiten Amerika, niet alleen voor Engeland of voor Europa, maar nog meer voor de ontwikkelingslanden. De drainage van goud is een grote zorg in directe zin alleen voor de Verenigde Staten, maar ruimer gezien ook een zorg voor de gehele wereld. Schijnbaar hebben deze verschijnselen niets met elkaar te maken. Tot op zekere hoogte is dit juist. Er is echter een bepaald verband tussen beide verschijnselen, dat de aandacht verdient en een ander aspect van deze brandende wereldproblemen belicht.

Zoals opgemerkt is de drainage van intellect een wereldverschijnsel. Het doet zich in twee vormen voor. De eerste, die vooral in Europa plaatsvindt, is de exodus van geleerden naar de Verenigde Staten. De drainage van intellect in de tweede vorm openbaart zich niet zo duidelijk. Het betreft vooral het verschijnsel, dat een belangrijk deel van de in de Verenigde Staten studerende buitenlandse studenten — vooral de goede — in dit land blijven. Dit zijn voor het grootste deel studenten afkomstig uit ontwikkelingslanden.

Het probleem is voor de ontwikkelingslanden ernstiger dan voor Europa. Dit werelddeel heeft meer dan de ontwikkelingslanden de mogelijkheden om de drainage van intellect het hoofd te bieden. De reden hiervoor is, dat Europa beschikt over de menselijke en materiële hulpbronnen om de uittocht van geleerden weliswaar niet geheel tegen te gaan, maar toch voor een belangrijk deel te verminderen. Immers, geen enkel deel van de wereld buiten de Verenigde Staten telt zoveel geleerden, specialisten en wetenschappelijke instellingen. Een efficiënte wetenschappelijke integratie van Europa zou een belangrijke bijdrage kunnen leveren als middel tegen een on-

evenredig grote uittocht van geleerden naar de Verenigde Staten.

De „gold drain” is een typisch Amerikaans verschijnsel. De Verenigde Staten verkeren in de ongunstige omstandigheid van een moeilijke liquiditeitstoestand als gevolg van aanhoudende betalingsbalanstekorten. Tegenover het „vrije” goudgedeelte van slechts bijna \$ 3 mrd. staan verplichtingen op korte termijn van een veelvoud van dit bedrag. Dit is in wezen de zorg van de Amerikanen. Een omzetting van enkele miljarden dollarclaims in goud door het buitenland zou het vrije goudgedeelte doen verdwijnen. De verhouding tussen vrije goudvoorraad en dollarclaims in handen van het buitenland blijft ongunstiger worden, wegens de aanhoudende betalingsbalanstekorten van de Verenigde Staten, die in de laatste jaren voor een deel voortvloeien uit de oorlog in Vietnam.

De ontwikkeling van betalingsbalanstekorten gepaard gaande met aanzienlijke goudafvloeiing kan daarom niet lang meer doorgaan ²⁾. Frankrijk heeft enkele jaren geleden het probleem scherp gesteld door de omzetting van zijn dollarclaims in goud te rechtvaardigen met het argument, dat Europa door het aanhouden van kortlopende dollaractiva de Amerikaanse investeringen in Europa heeft gefinancierd en nog verder financiert. Dit is ten dele juist. Dit probleem is zo gecompliceerd, dat het een afzonderlijke studie vereist. Enkele belangrijke punten verdienen echter in dit kader de aandacht.

DE grote kapitaalexport van Amerika naar Europa in de jaren vijftig door het aankopen van Europese effecten heeft niet alleen de kapitaalmarkten in Europa verruimd, maar tevens voorzien in de in die periode grote behoefte aan dollars van dit werelddeel. In dit verband is het goed te herinneren aan een uitspraak van de hoofdredacteur van *The Economist* tien jaar geleden gedaan, dat de dollarschaarste in de wereld een permanent verschijnsel zou blijven ³⁾. Vooral sedert 1959 zijn de hardnekkige betalingsbalanstekorten van de Verenigde Staten, voor een deel althans, toe te schrijven aan de sterk gestegen Amerikaanse investeringen in Europa. De financiering van een deel van deze tekorten met goud betekende, dat Amerika een groot deel van zijn steriele goudvoorraad heeft omgezet in waardevolle buitenlandse activa.

¹⁾ In een rede die door de heer Peterson, president van de Bank of America, begin april in New York is gehouden. Deze rede vond plaats enkele dagen na de verschijning van het tweemaandelijks bericht van de Chase Manhattan Bank, waarin een gelijke aanbeveling was gedaan die echter kort daarop door deze bank in een officieel communiqué is verzacht. Overigens was dit idee niet nieuw. Zo heeft Prof. Kindleberger in een rapport van een subcommissie van de Joint Economic Committee: *Contingency Planning for U.S. International Policy* van december 1966 hierop reeds gezinspeeld in de volgende zin: „But continued losses (of gold) without or in excess of a U.S. deficit might induce the U.S. authorities to take some steps which would lead to critical changes in the international monetary system”.

²⁾ Afschaffing van de wettelijke bepaling van gouddekking van de bankbiljettencirculatie zou de huidige situatie aanzienlijk verbeteren.

³⁾ Geoffrey Crowther: *Balances and Imbalances of Payments*, Boston 1957, blz. 46.

Deze activa zijn zo winstgevend geworden, dat de inkomsten van Amerika uit buitenlandse beleggingen en rentebetalingen in de laatste jaren zelfs groter zijn dan de directe investeringen in het buitenland, voor zover deze in de vorm van kapitaalexporten plaatsvinden. Amerika heeft in de laatste 5 à 10 jaren datgene kunnen doen, wat geen enkel ander land zich kan veroorloven, nl. de betalingsbalanstekorten, voortkomende uit deze kapitaalexporten, te financieren met een vergroting van dollarclaims, omdat een aantal landen bereid was deze aan te houden.

Daartegenover staat, dat de Verenigde Staten als machtig financieel land niet heeft kunnen doen wat elk ander land, zelfs een reserve-valutaland als Engeland, zich wel kon veroorloven om een tekort op de betalingsbalans te financieren. De Verenigde Staten beschikken over zulke aanzienlijke buitenlandse activa, dat door verkoop van een klein deel hiervan — als het Congrés een dergelijk diep ingrijpen in de „free enterprise”-gedachte zou toelaten — het jaarlijkse betalingsbalanstekort zou kunnen worden gefinancierd zonder afvloeiing van goud. Een dergelijke verkoop zou echter een werelddeflatie kunnen veroorzaken en is mede om deze reden uitgesloten. Engeland kon echter in 1965 en 1966 tot een bedrag van ongeveer \$ 900 mln. aan Amerikaanse effecten verkopen zonder dat dit steringen van enig werkelijk belang op de Amerikaanse effectenbeurs heeft teweeggebracht.

EEN bepaald aspect van de Amerikaanse kapitaalbewegingen is in het kader van dit onderwerp van belang, nl. het verband tussen deze kapitaalbewegingen en de suprematie van de Amerikaanse technologie in de wereld. Deze suprematie leidt tot grotere investeringen van Amerikaanse ondernemingen in het buitenland — vooral in Europa — dan anders het geval zou zijn. Terecht heeft Dr. M. W. Holtrop in zijn laatste jaarverslag de aandacht gevraagd voor het feit, dat door de werking van onder meer structurele factoren het verschijnsel van de globale Europese overschotten en de Amerikaanse tekorten op de betalingsbalans een moeilijk aanpassingsproces tot stand moet worden gebracht ⁴⁾. Daarmede wordt het probleem van de Amerikaanse betalingsbalans verplaatst naar de niet-monetaire zijde.

De wereld is na de tweede wereldoorlog opnieuw gewikkeld in een industriële revolutie, die echter enkele verschillen vertoont met de eerste van die aard. Toen behield Engeland lange tijd een soort monopolie op de wereldmarkt. Het is mogelijk, dat dit weer — op enkele gebieden althans en nu voor de Verenigde Staten — zal gebeuren. Er is echter een groot verschil tussen de omstandigheden in de eerste en de tweede industriële revolutie. Thans is de verspreiding van kennis zoveel sneller dan in het begin van de vorige eeuw, dat andere industriële landen het probleem zien of althans kunnen zien en over de middelen beschikken om hieraan het hoofd te bieden.

De indruk wordt gewekt, dat Europa nog niet voldoende de diepe betekenis onderkent van een ontwikkeling die al jaren lang aan de gang is en waarvan het einde nog niet te zien is. Het idee om emigratie van geleerden naar de Verenigde Staten te verhinderen is kortzichtig en lost het probleem niet op. De aantrekkingskracht van Amerika op buitenlandse geleerden is niet alleen aan een verschil in materiële beloning, maar vooral aan een aantal andere factoren toe te schrijven ⁵⁾. Kort samengevat komen zij hierop neer, dat voor geleerden de vreugde van werken in de Verenigde Staten in het algemeen groter is dan elders, niet alleen omdat een betere uitrusting

— apparatuur, bibliotheken, assistenten enz. — te hunner beschikking staat, maar ook omdat wetenschappelijk werk naar ik meen — en dit is een grote ommekeer in de laatste 5 à 10 jaren — in hoger aanzien staat dan in vele ontwikkelde landen en waarschijnlijk ook in ons land.

De huidige situatie vereist een geconcentreerd optreden van de Europese landen om de technologische achterstand — het is moeilijk te beoordelen of deze groter of kleiner wordt — aanzienlijk te verminderen ⁶⁾. De vermindering van deze achterstand is — en nu stappen we weer over naar het monetaire gebied — naar mijn mening een van de mogelijkheden voor een vermindering van het Amerikaanse betalingsbalanstekort. De noodzaak hiervan vloeit hieruit voort, dat naarmate de vrijwillige beperking van de Amerikaanse directe investeringen in industriële landen langer duurt, de oppositie hiertegen zal toenemen. Het ziet er niet naar uit, dat het tekort op de betalingsbalans dit jaar zal verminderen.

Een welkome verlichting voor de Amerikaanse betalingsbalans is, dat Amerikaanse ondernemingen in Europa in toenemende mate deel van hun financieringsbehoeften op de Europese kapitaalmarkten kunnen dekken. Deze kapitaalopneming dient voor economische ontwikkeling van Europa, zij het weliswaar voor een deel onder Amerikaanse leiding. De schaduwzijde voor Europa is echter, dat Europese ondernemingen daardoor moeilijker in haar financieringsbehoeften kunnen voorzien. Dit verschijnsel is echter weer het aspect van de technologische superioriteit van Amerika. Mede ten gevolge van deze superioriteit en de daaruit voortvloeiende hoge winsten kunnen de Amerikaanse ondernemingen de scherpe concurrentie op commercieel gebied ook tot de kapitaalmarkten uitstrekken.

Het feit, dat op de Europese kapitaalmarkten hoge bedragen voor financiering op lange termijn beschikbaar zijn, wijst er op dat een hogere technologische trap van ontwikkeling in Europa niet wordt belemmerd door tekort aan kapitaal. Integendeel, naar mate de technologische achterstand zou verminderen, zou, tezamen met andere ontwikkelingen — ik denk onder meer aan betere

⁴⁾ Ik citeer uit het jaarverslag 1966 (blz. 21/22): „Indien de overschotten en tekorten echter moeten worden toegeschreven aan omstandigheden die niet in verband kunnen worden gebracht met het relatieve niveau der nationale bestedingen, noch ook met het gevoerde monetaire en budgettaire beleid, doch veeleer samenhangen met de onderlinge concurrentieverhoudingen, met veranderingen in het internationale bestedingspatroon — men denke bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van het toerisme — of met verschuivingen in het structurele kapitaalverkeer — zoals die welke het gevolg zijn geweest van het tot stand brengen van de E.E.G. — is van een veel moeilijker aanpassingsvraagstuk sprake”.

⁵⁾ Reeds eerder vermeld in mijn artikelen in *E.-S.B.* van 6 mei 1964 en 10 september 1966.

⁶⁾ Afgaande op de veel grotere uitgaven voor research in de Verenigde Staten dan in Europa zou men kunnen stellen, dat de achterstand groter wordt. De aanhoudende uittocht van geleerden uit Europa, vooral uit Engeland, wijst eveneens in die richting.

Ontwaarding van kennis en vakmanschap

OFSCHOON er verschil bestaat in de aard van de problematiek rond de werkgelegenheid, zoals deze zich hoofdzakelijk in Twente en Zuid-Limburg voordoet, hoort men in verschillende graden van luidheid de vraag stellen in hoeverre de krachtige stijging van de lonen, vooral na 1963, daarbij invloed heeft geïjnd. Gewoonlijk hangt het antwoord op zulke vragen af van de kant van de sociale scheidslijn, waar het wordt gegeven. Tevens kan men veilig aannemen, dat deze vraag klemmender zal worden gesteld naarmate de werkloosheid een grotere omvang aanneemt, of geheel van het tapijt zal worden geveegd indien opnieuw een algemene overspanning op de arbeidsmarkt mocht optreden. Er is echter nog een kwestie van niet uitsluitend economisch, maar ook maatschappelijk en menselijk belang, waarover men zo goed als niets hoort, namelijk de sterke ontwaarding van allerlei vakbekwaamheden op alle niveaus, die vandaag zeker in het mijngebied aan de orde is en in de textielrayons dreigt.

Mijnen

Sinds het begin van deze eeuw had Nederland zowel in hogere technische en bedrijfshuishoudkundige sectoren in de mijnindustrie als in de praktijk van het kolenfront een respectabele schat aan kennis, kunde en vaardigheid opgebouwd, die men onrecht aandoet wanneer men de waarde ervan uitsluitend in geld zou trachten uit te drukken. Veel van die waarde huist op de top van de kolenpiramide, maar de grote, brede basis, met een sterk menselijk karakter, bevindt zich letterlijk en figuurlijk onder de grond. Daar treft men vandaag dan ook een element van tragiek. In de regel toch heeft de mijnwerker een grondige scholing ondergaan, het karakter van zijn werk bracht mee een sterk saamhorigheidsgevoel, een in groepsverband nauwkeurige

op elkaar ingespeeld zijn, een door de veiligheid geboden collectieve voorzichtigheid en een veelzijdige technische vaardigheid. Zulke hoedanigheden worden weliswaar in meer beroepen vereist, doch zelden in deze intensiteit en met zo'n invloed op de mentaliteit van individu en groep. De mijnwerker moet een bijzonder geaard vakman zijn, evenals de technische leiders onder en boven de grond, naast de commerciële en organisatorische staven, hun eigen hoedanigheden moeten bezitten, zij het dan dat deze voor een deel van meer algemene aard zijn.

Ontegenzeggelijk is het waar dat de mijnwerkers als collectiviteit zich zeer bekwaam hebben getoond in het afdwingen van een bevoorrechte positie, belichaamd in uitzonderlijk hoge lonen en gunstige bijkomende arbeidsvoorwaarden. Het heeft echter geen nut zich nu nog te verdiepen in de vraag of bij een ander loonkostenpeil in de mijnen de steenkool zo gemakkelijk door de olie zou zijn verdreven, zeker nu het aardgas een mogelijk debat daarover tot een zuiver academisch steekspel zou hebben gemaakt. Het feit blijft evenwel, dat bij de huidige snelle en zelfs versnelde sluiting van mijnen zich een massale ontwaarding van een niet in miljoenen of miljarden uit te drukken Nederlands kapitaal aan kennis en kunde voordoet, met op de achtergrond de daarmee verbonden sociale en psychische moeilijkheden, die in menig bestaan ontredde kunnen brengen.

Nu is ontwaarding van vakbekwaamheid en know-how een verschijnsel, inherent aan de menselijke samenleving in elke tijd van vooruitgang. Altijd gingen oude ambachten en werktechnieken ten onder en werden er nieuwe geschapen. Thans treffen echter, om bij het mijngebied te blijven, zowel de omvang als de snelheid van het proces en, wat misschien het meest bijzondere is, de grootte van

integratie van de Europese kapitaalmarkten en aan een fiscaal beleid, dat de research van particuliere ondernemingen verder aanmoedigt — meer kapitaal voor economische groei beschikbaar kunnen komen. Een snellere en betere technologische ontwikkeling in Europa zou tot een hoger niveau van economische bedrijvigheid kunnen leiden en daardoor mede tot een beter evenwicht in het betalingsverkeer tussen Amerika en Europa ⁷⁾.

DE conclusie uit het voorafgaande is, dat het betalingsbalanstekort van de Verenigde Staten voor een deel is toe te schrijven aan de technologische achterstand van Europa. Dit betekent dus dat de huidige monetaire toestand in de wereld, afgezien van de Vietnamoorlog en andere factoren, ook te verklaren is uit factoren, die mede een gevolg zijn onder meer van een onvoldoende

wetenschappelijke integratie van Europa die de emigratie van geleerden naar de Verenigde Staten aanmoedigt.

Een verhoging van het technologische niveau van Europa met de daaruit voortvloeiende sterkere positie van de Europese industrie op de wereldmarkten, zou de mogelijkheid openen tot een beter evenwicht in de wereldeconomie zowel op economisch als op monetair gebied en tevens indirect een bijdrage kunnen vormen tot een snellere economische groei van vele ontwikkelingslanden. Om genoemde redenen zijn de „brain drain” en de „gold drain” geen geïsoleerde verschijnselen, maar onderdelen van wereldproblemen.

Washington D.C.,
28 april 1967.

v. d. V.

⁷⁾ Dit onderwerp vereist een afzonderlijke beschouwing.

(I. M.)

Met een aandeel

VEREENIGD BEZIT VAN

de krachtsinspanning, waarmee de gemeenschap poogt deze industriële omwenteling zich zo ordelijk en pijnloos mogelijk te laten voltrekken. Poogt. Slagen of falen blijft afhankelijk van omstandigheden ten goede en ten kwade die zich nog niet laten overzien. Ongeacht het resultaat kan echter worden aangenomen, dat in onze economische geschiedenis nooit van een zo massale en snelle ontwaarding van vakbekwaamheid sprake is geweest als in dit geval.

Uitzonderingspositie der mijnbouwkunde

De Nederlandse Staatsmijnen hebben zich tijdig gewend van het kolenfront naar de toegepaste chemie. Aan de ene kant moest dit leiden tot het devalueren van een deel der mijnbouwkundige kennis op academisch peil, aan de andere kant tot het scheppen van een ontzagwekkend nieuw bezit aan technologisch gefundeerde know-how. Wie echter mocht denken dat de „mijnningenieur” en de opleiding van de afdeling mijnbouwkunde der Technische Hogeschool te Delft daardoor in de verdrinking zijn gekomen, zou zich sterk vergissen. Tabel I licht dit toe. De cijfers in de eerste kolom achter de jaartallen vermelden het aantal eerstejaars studenten; de tweede kolom bevat het totale studentental, de derde geeft aan hoeveel ingenieursdiploma's bij de afdeling mijnbouwkunde der T.H. in het betrokken jaar zijn uitgereikt.

Ondanks de zich reeds jaren aftekenende neergang van de mijnindustrie in ons land is de lust tot studie bij de afdeling mijnbouwkunde niet geslonken. De afdeling is zelfs in trek, omdat zij met haar richtingen kolenwinning, erts-winning, petroleumwinning, opsporing en metallurgie voorziet in de wetenschappelijke opleidingen, nodig voor allerlei opsporingsarbeid naar delfstoffen, die ook in ons land aanwezig blijken te zijn. Bovendien vinden Nederlandse ingenieurs in allerlei buitenlandse mijngedieden kansen tot toepassing van hun specialisme, die druk worden benut. In dit verband kan men dan ook vaststellen, dat in het zuiden van Limburg een zekere ontwaarding van academische know-how in gang is, doch dat daartegenover in binnen- en buitenland compensatie staat. Niettemin zou men de vraag kunnen stellen of in verband met de thans negatieve uitstraling, die van de mijngedieden in Nederland en ook van die in de buurlanden uitgaat, de betrokken afdeling van de T.H. niet met vrucht van naam zou kunnen veranderen.

Textiel

Noch voor de factor arbeid, noch voor de factor kapitaal biedt de textielnijverheid in Nederland een opwekkende aanblik. De werkgelegenheid loopt zienderogen terug, het aantal ondernemingen slinkt. Er bestaat echter een fundamenteel verschil met de mijnindustrie. Terwijl het belang van de steenkool duidelijk wordt teruggedrongen, is daarvan bij de textiel geen sprake. Bij een stijgende welvaart zal de behoefte aan textiel groter worden. In ons beschavingspatroon heeft de textiel zelfs belangrijke functies die ver uitgaan boven het kleden van naakten, zoals dat eens tot de goede werken werd gerekend. Anders dan bij de steenkool kan men op deze grond nauwelijks verwachten

TABEL I.

	eerstejaars	totaal	afgestudeerden
1946	45	161	8
1951	32	189	15
1956	34	219	12
1961	7	218	25
1965/66	35	190	34

TABEL 2.

Koers op laatste beursdag

(1960 = 100)

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	31/3 1967
Beeren	100	84	75	103	90	63	28	7
Blijdenstein-Willink	100	115	89	87	65	61	41	43
Dröge	100	112	98	115	81	69	49	42
Leidsche Wolspinnerij	100	108	88	109	77	68	59	62
Nijverdal-Ten Cate	100	85	55	49	43	31	17	21
Schuttersveld	100	113	88	88	64	52	42	45
Stoomspinnerij Twente	100	77	46	51	41	32	22	22
Tricobest	100	99	68	62	47	58	48	53
Veenendaalse Stoomspinnerij	100	111	75	99	95	60	43	43
Zaalberg	100	119	96	121	98	71	57	58
	1000	1023	778	884	701	565	406	396

TABEL 3.

Koers op laatste beursdag

(1960 = 100)

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	31/3 1967
La Vesdre	100	97	90	132	93	81	55	51
Loutex	100	101	99	156	158	133	113	113
Peignage d'Ecclou	100	115	89	100	90	80	75	68
Peign. de L. de Hoboken	100	104	91	97	56	46	38	37
Union Cotonnière	100	135	113	128	104	96	72	73
	500	552	482	613	501	436	353	342

dat een op textiel gebaseerde nijverheid ten ondergang is gedoemd. Integendeel zelfs. Niettemin zijn de vooruitzichten te onzent weinig rooskleurig.

Zo dreigt ook hier een ontwaarding van vak kennis, die ten koste van veel menselijke inspanning en van vaak aanzienlijke financiële offers is verkragen. Daarop is van de zijde der arbeiders de aandacht gevestigd, waarbij terecht ook de zuiver menselijke aspecten niet werden vergeten. Een andere ontwaarding wordt echter veel geruislozer door de publieke belangstelling begeleid, ofschoon zij evenzeer de aandacht verdient. Het gaat om de know-how aan ondernemerszijde. Telkens wanneer een fabriek moet worden gesloten, gaat er naast zichtbaar kapitaal op dat gebied onzichtbaar kapitaal verloren. Voor een groot deel bestaat deze industrie uit familiebedrijven. De ter beurse genoteerde n.v.'s in deze sector vormen een klein deel van het geheel. Men kan gevoeglijk aannemen, dat zowel deze vennootschappen als de familiebedrijven een moeilijke periode doormaken. In beide categorieën zijn de laatste tijd ondernemingen gesneuveld. Naar aanleiding daarvan kan men de goedkope opmerking horen uiten dat de leiders van deze bedrijven hebben gefaald. Voor de massa klinkt dat inder-

(I. M.)

1894 de voordelen van een afgeronde aandelenportefeuille

daad aangenamer dan een aanmerking op de inspanning van arbeiderszijde. Doch waarom zouden deze ondernemers nu plotseling, na soms jaren van succesvolle arbeid, het niet meer kunnen? Waarom zouden zij er behagen in scheppen hun zaken in zelfs merkwaardig korte tijd in het honderd te sturen? Toch is het, gezien de spreiding van ondernemerstalent, een verlies als er van de dunne laag, die weet hoe men een textielonderneming beheert, iets wordt verwijderd, meestal zelfs met ruwe hand. In onze maatschappijstructuur betekent dat ook voor de werknemers verlies.

Van de overheid wordt thans verwacht, dat zij ingrijpt om de dreigende werkloosheid in te dammen. Wat men ook doet en onderneemt, in de sector van de aanvullende werken, in het construeren van beschermingen, de echte, blijvende werkgelegenheid die zoden aan de dijk van de welvaart zet, moet van de ware industriële leiders komen. Daarom is elke ontwaarding van ondernemerscapaciteiten door de ondergang van bedrijven in dubbele zin verlies, verlies aan bijzondere kennis, verlies aan kapitaal. Uit deze laatste hoek bezien is het vooruitzicht in de Nederlandse textielindustrie beslist ongunstig als men afgaat op de duidelijkste aanwijzing die ten deze bestaat: de beurs. De beurskoersen zijn de resultanten van de uitkomsten en van de verwachtingen, die dag aan dag de opinie regeren. Niet alleen voor de betrokken bedrijven zelf. Zij vormen ook een index omtrent de trend van de gehele bedrijfstak.

In tabel 2 is het koersbeloop van tien aan de Amsterdamse beurs genoteerde textielfondsen gegeven op de grondslag van de laatste beursnotering in de jaren 1960 t/m 1966 en de koers van 31 maart jl. Voor de overzichtelijkheid is van elk fonds de koers per ultimo 1960 op 100 gesteld en zijn de volgende koersen op die basis, afgerond, herleid. In tabel 3 wordt een aldus geconstrueerde opgave van vijf te Brussel genoteerde textielfondsen gegeven. Zij zijn gekozen in overleg met de Studiedienst van de Kredietbank te Brussel, om tot een vergelijkbaar beeld te komen. Belgische noch Nederlandse koersen zijn gecorrigeerd. Uitgegaan is van de koersen voor de aangifte van de vermogensbelasting. Ten slotte zijn de Nederlandse en Belgische cijfers van elke kolom opgeteld om een algemeen overzicht te vergemakkelijken.

Alle vergelijkingen gaan mank, dit op de voorgrond. Toch laten zich in België en Nederland als Benelux-partners en deelgenoten in de Europese Economische Gemeenschap overeenkomstige omstandigheden aanwijzen, tot zelfs het verlies van afzetmarkten van koloniale oorsprong. Bij de bestudering van het beloop der koersen van te vergelijken textielfondsen in beide landen ontstaat echter wel de indruk, dat de zeer snelle ontwikkeling der loonkosten in Nederland, vergeleken bij de ietwat bezadigder gang der looncijfers in België, deze Nederlandse industrie niet ten goede is gekomen. Is voor de Belgische fondsen de terugval in deze periode op bijna 32 pCt. te bepalen, voor de Nederlandse doorsnee beloopt deze bijna 61 pCt. Stelt men het grootste te Brussel genoteerde textielconcern Union Cotonnière naast de Nederlandse tegenhanger Nijverdal-Ten Cate, dan ziet men in België een vrij gevarieerde gang met een daling van 27 pCt., in Nederland een gestadige afbrokkeling, resulterend in een teruggang van 79 pCt. Het scheelt meer dan een jas, om in de textielsfeer te blijven. En dat bij een erg kil beursklimaat!

Beziet men de trend der Nederlandse koersen op zich, dan bespeurt men dat het lopende decennium tot nu toe voor de arbeiders beter is geweest dan voor de kapitaalverstrekkers. Dezen moeten naar schatting in de textielindustrie, de algemene geldontwaarding in aanmerking ge-

nomen, door de bank tweederden van hun bezit hebben verloren. De term risicodragend kapitaal is ten volle waar gemaakt: Dit houdt wel in, dat in de textielsector noch voor de schepping van nieuwe ondernemingen, noch voor eventueel noodzakelijke kapitaalinjecties ten behoeve van bestaande bedrijven, weinig animo zal bestaan. Evenzeer zal weinig jong ondernemerstalent het in deze richting zoeken. De ontwaarding van de nu uitgeschakelde arbeiderservaring, vakkennis, organisatorische bekwaamheid en last but not least ondernemerscapaciteit zal zich zeer moeilijk laten terugdringen en de vicieuze kringloop ligt hier op de loer. Deze ontwaarding stuit des te meer tegen de borst, omdat het een artikel van dagelijks gebruik en een primaire levensbehoefte betreft.

Men zal bij pogingen tot verbetering naar het oude middel der invoerbepierking grijpen. België stelde reeds april 1965 een raadgevende commissie in, waarin fabrikanten en consumenten uitmaken, of ingevoerde textiel voor dumpingprijzen wordt geleverd. De regering kan ingeval van dumping de invoer van sommige produkten beperken. Volgens een van april 1966 daterende studie van de Kredietbank te Brussel zou de invoer van textiel in België echter slechts met 4 pCt. zijn gedaald en zou naar de mening der textielindustrie aan de adviezen van deze commissie nog te weinig gevolg worden gegeven. Invoerverboden zijn echter tweesnijdende zwaarden. De index der prijzen reageert er zelden voor de verbruikers gunstig op.

Maatregelen van welke aard ook, met het doel kunstmatig de verhoudingen te veranderen, hebben een effect dat zich laat vergelijken met het aangroei op de scheepshuid. Aan de oppervlakte ziet men er niets van, maar de gang van het schip wordt erdoor vertraagd. Bij een koopvaardijchip kost het veel extra brandstof. In een wedstrijd echter zal een zeiljacht met veel aangroei kansloos blijven tegen de concurrenten met een schoon vlak onder de waterlijn. Het zal in de voortdurende wedijver op de wereldmarkt niet anders zijn.

Infrastructuur

Ten slotte nog een ontwaarding, die zich aandient bij onze spoorwegen. Er is sprake van de opheffing van onrendabele lijnen. Elke speculatie over een mogelijke verdwijning wordt begeleid door een heftige actie van de zijde der bedreigde gebieden tegen deze plannen. Een van de meest gehanteerde argumenten betreft de dreigende achteruitgang van de infrastructuur. Het gaat bijna altijd om streken met een toch al zwakke werkgelegenheid. Men wil deze verbeteren, vraagt daarvoor maatregelen en steun, doch ziet het effect daarvan bij voorbaat in gevaar indien de railverbinding verloren mocht gaan.

Ook hier ontwaarding, doordat kostbare baanvakken met bijbehorende gebouwen en apparaturen hun nut verliezen. Zuiver menselijk gezien is het karakter daarvan anders en bij de spoorwegen zeker sociaal gunstiger dan bijv. in de textielindustrie. Zoekt men naar de reden voor de plannen tot opheffing, dan komt men bij de snel stijgende loonkosten terecht. Hier ziet men dus dat deze stijging door de nadelige gevolgen voor de infrastructuur belemmerend kan werken bij maatregelen tot verbetering van de werkgelegenheid. Zodoende wordt het doorbreken van een vicieuze kringloop steeds moeilijker. Men kan hierin echter een aanwijzing vermoeden; dat loonstijgingen die uitgaan boven de werkelijke mogelijkheden van een economie, op den duur de neiging zullen tonen de economie steeds meer vast te werken en zichzelf aldus onmogelijk te maken.

Rotterdam.

L. OTT.

Hoe verder met het E.E.G.-landbouwbeleid?

PROF. Horring geeft in *E.-S.B.* van 15 maart 1967 een duidelijke analyse van de doeleinden en karakteristiek van het E.E.G.-landbouwbeleid. Bezwaren heb ik tegen het tweede deel van zijn uiteenzetting (*E.-S.B.* van 22 maart 1967), waarin een aantal zwakke plekken van de E.E.G.-landbouwregelingen worden genoemd en verbeteringen worden gesuggereerd. Prof. Horring heeft naar onze mening onvoldoende nagegaan welke motieven geleid hebben tot de door „Brussel” gekozen constructie en welke de consequenties zouden zijn van de door de schrijver aanbevolen oplossingen.

Meer uitzonderingen op het stelsel van steun via marktprijzen

Prof. Horring stelt dat het stelsel van steun via marktprijzen is gekozen om administratieve en budgettaire redenen. Beide redenen zijn dwingend. Men kan geen regeling in het leven roepen die administratief niet goed uitvoerbaar is. Het budgettaire argument kan afhankelijk van de toestand van 's lands financiën meer of minder zwaar zijn. In alle lid-staten wordt gedurende de laatste jaren een beroep gedaan op de Schatkist dat de beschikbare middelen verre overtreft. In deze omstandigheden speelt het budgettaire argument een zware rol. Daarom ligt het voor de hand dat het gehele E.E.G.-beleid erop gericht is de vastgestelde richtprijzen voor agrarische produkten zo veel mogelijk te realiseren door middel van de marktprijzen. Dit houdt in dat gezocht moet worden naar een optimale hoogte van deze marktprijzen, d.w.z. de som van de opbrengst in binnen- en buitenland dient zo hoog mogelijk te zijn. Dit kan betekenen dat het noodzakelijk en ook financieel voordelig kan zijn directe toeslagen te verlenen, zoals bijv. voor mager melkpoeder voor veevoederdoeleinden. Men verkeert in dit geval in de situatie dat de marktprijs concurrerend moet zijn met de prijs van andere eiwitrijke grondstoffen voor de veevoersector, wil men het produkt kunnen verkopen.

Het pleidooi van Prof. Horring om in meer gevallen dan voor de enkele van weinig belang zijnde produkten met directe toeslagen te werken, is alleen dan materieel van belang indien de schrijver zijn stelling illustreert met voorbeelden waar dit met financieel voordeel zou kunnen geschieden. Mij zijn deze produkten niet bekend en het enige door Prof. Horring genoemde voorbeeld is geboren uit de foutieve gedachtengang dat de boter uit de E.E.G.-markt dreigt te worden geprijsd. Met uitzondering van Nederland, dat nauwelijks 5 pCt. van de E.E.G.-boterconsumptie voor zijn rekening neemt, verandert de boterprijs in de E.E.G.-landen niet in die mate, dat hiervan een invloed van betekenis wordt uitgeoefend op de consumptie. De door Prof. Horring voorgestelde prijsverlaging van f. 1 per kg boter vergt een bedrag van ruim één miljard gulden aan directe toeslagen.

De ervaringen van de laatste jaren hebben uitgewezen dat een boterprijsverlaging weliswaar tot een consumptiestijging, zij het een geringe, leidt, maar dat de totale opbrengst ongunstig beïnvloed wordt, soms zelfs zodanig dat de meer verkochte kilogrammen een negatieve opbrengst hadden, in elk geval een lagere opbrengst dan bij export. Dit is dan ook de reden dat noch de E.E.G.-commissie, noch de meeste regeringen van de E.E.G.-

landen iets voelen voor de door Prof. Horring voorgestane prijsverlaging voor boter.

Naar vaste invoerheffingen, althans weinig wijzigingen

In principe ben ik volledig akkoord met de schrijver, maar wel wil ik wijzen op enige complicaties die het bijzonder moeilijk maken het systeem van vaste heffingen rigoureuus toe te passen:

a. De E.E.G. heeft alle kwantitatieve restricties bij invoer afgeschaft en hiermee een belangrijke bescherming uit handen gegeven. In de meeste landen, die een agrarische produktie hebben van enige betekenis, bestaan deze restricties en dus deze bescherming wel (bijv. zuivel Verenigde Staten, boter Engeland).

b. De naar de E.E.G. exporterende landen kunnen hun uitvoersubsidies zodanig vaststellen dat zij juist beaeden de E.E.G.-marktprijs komen en kunnen op deze wijze hun surplus op de E.E.G.-markt afzetten, afgezien van de vraag of er behoefte aan is.

c. De landen met staatshandel kunnen, dikwijls incidenteel, produkten aanbieden tegen prijzen, die sterk marktverstoring kunnen werken. Dit geschiedt o.a. met boter uit Oost-Europa.

Bovenstaande factoren kunnen ertoe leiden, dat een van de belangrijke doeleinden van het landbouwbeleid, nl. een redelijk inkomen voor de agrarische bevolking, in gevaar kan komen.

Uitsluitend restituties, geen verkapte of open subsidies bij export

Prof. Horring komt tot de krasse conclusie, dat beter geheel kan worden afgezien van exportsubsidies in het normale handelsverkeer en betreft dit voornamelijk op de zuivelsector omdat daarvoor in de E.E.G. een uitvoeroverschot bestaat.

De wereldzuivelmarkt kan men beschouwen als een vrij chaotische, ongeordende markt. Het is een relatief kleine markt. Op deze kleine markt ontmoeten alle zuivel-exporterende landen elkaar. Zoals hiervoor reeds werd betoogd, kan men met voordeel genoegen nemen met een lage exportprijs voor een klein deel van de produktie boven een prijsverlaging voor de gehele produktie. Een felle concurrentiestrijd is daarvan het gevolg, waarin men zich alleen staande kan houden met exportsubsidies. Niemand zal willen beweren dat dit een gezonde toestand is. Daarom heeft Nederland ook steeds positief medegewerkt aan het scheppen van meer orde op de wereldzuivelmarkt.

In O.E.S.O.-verband is een regeling getroffen voor vol melkpoeder. De E.E.G.-commissie heeft ook reeds herhaalde malen gepleit voor mondiale overeenkomsten. Wij geven er de voorkeur aan langs deze weg de omvang van de exportsubsidies op zuivelprodukten te beperken en niet de oplossing te kiezen die Prof. Horring aanbeveelt, nl. beperking van de melkproduktie door een heffing op eiwithoudend krachtvoer. Ten eerste scheidt een heffing op dit krachtvoer grote administratieve complicaties omdat eiwitrijk krachtvoer niet uitsluitend voor melkvee

Denkt u dat een standaard-oplossing uw automatiserings- probleem volledig dekt?

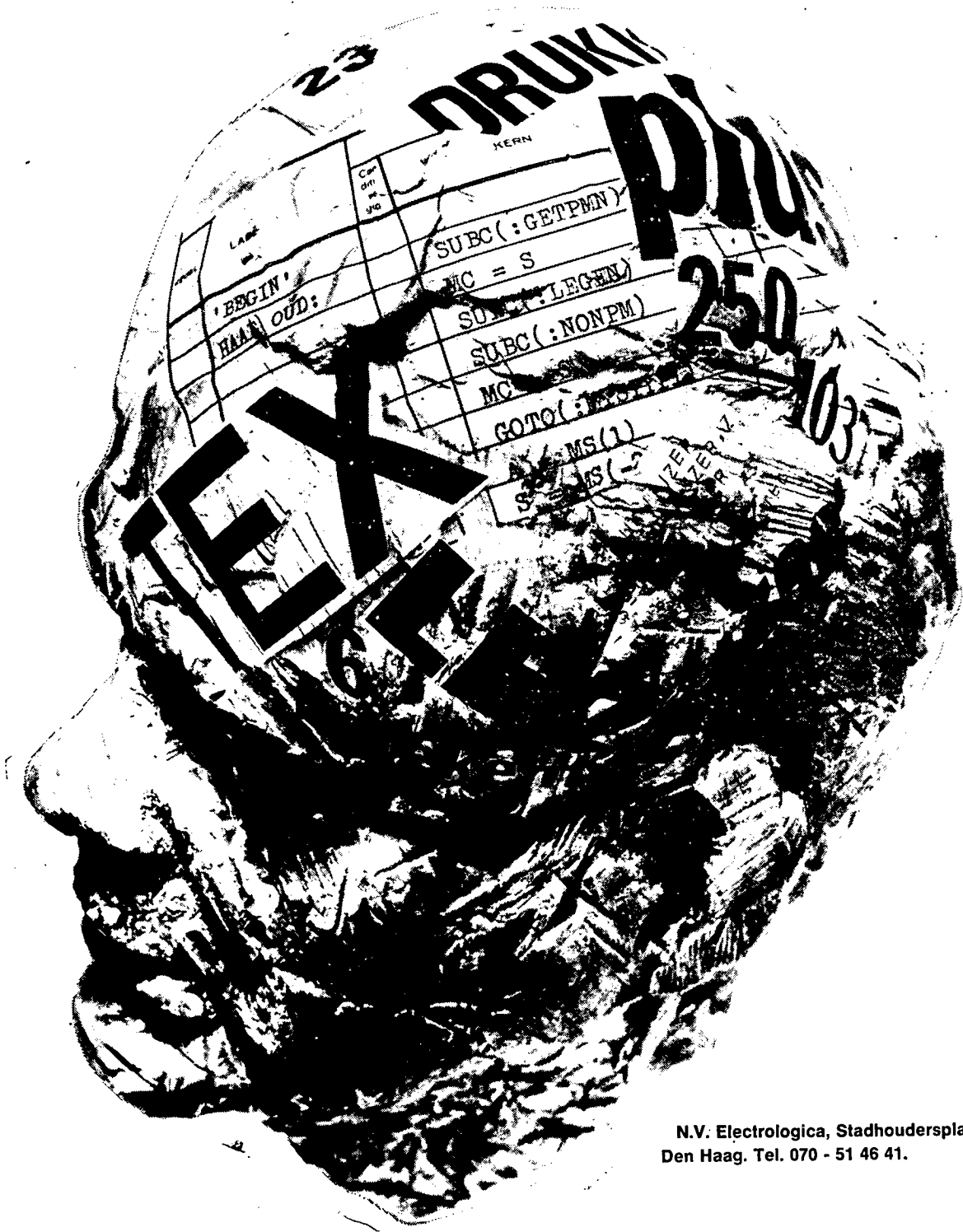
Wij weten zeker van niet. Het zou te mooi zijn, als dezelfde standaard-oplossing in software even goed paste op uw automatiserings-probleem als op dat van een collega-onderneming in het buitenland. Waarmee wij het belang van een programmabibliotheek niet in twijfel trekken. Wij werken er zelf mee. Maar voor ons is het de basis waarop wij verder gaan. Een standaard-oplossing voor uw programmering vullen wij aan. We spitsen haar toe op het specifieke van uw problemen. Dat kunt u zien als een bijzondere dienstverlening. Maar dan een service, die wij gewend zijn te geven.

Onze computers hebben - ook commercieel gezien - hun voordelen duidelijk bewezen. Ze zijn en worden ingezet bij tal van grote en middelgrote ondernemingen in een aantal Westeuropese landen. Voor administratieve doeleinden. Een computer als de EL X8 ook voor opdrachten van zuiver technische en specialistisch wetenschappelijke aard.

AUTOMATISEREN + VOORUITZIEN = DENKEN AAN ELECTROLOGICA

ELECTROLOGICA

N.V. Electrologica, Stadhoudersplantsoen 214,
Den Haag. Tel. 070 - 51 46 41.

wordt gebruikt. Bovendien zou dit een waarschijnlijk geringe beperking van de toch al lage melkproductie tijdens de wintermaanden inhouden, een periode waarin de afzetmoeilijkheden geringer zijn en de zuivelfabrieken een grote onderbezetting hebben.

's-Gravenhage.

Ir. J. E. C. SPITHOVEN.

Naschrift

HET verheugt mij dat de heer Spithoven mijn analyse van de doeleinden en karakteristiek van het E.E.G.-landbouwbeleid duidelijk vindt en zich daarmee dus blijkbaar ook wel kan verenigen. Dat geeft goede hoop voor een vruchtbare discussie over de belangrijke punten, die bezwaren bij hem oproepen.

1. Het lager houden van de verbruikersprijs van boter met behulp van een directe toeslag

Het bevreemdt mij enigszins dat uit de kring van de zuivelfzetorganisaties bezwaar wordt gemaakt tegen het nalaten van een al te forse verhoging van de verbruikersprijs van boter in Nederland, resp. een geringe verhoging of zelfs een verlaging ervan in andere E.E.G.-landen. Dit te meer, daar in Nederland (tot voor kort) gedurende het laatste decennium bij voortduring zelfs een nog grotere toeslag (variërend naar schatting van f. 1,50 tot f. 2 per kg) op het binnenlandse boterverbruik is verleend. Moet ik nu uit het betoog van de heer Spithoven opmaken, dat hij dit stukje Nederlands zuivelbeleid achteraf foutief acht? Of is hij misschien van oordeel dat al deze jaren in het verleden in Nederland de budgettaire bezwaren van de hogere toeslag licht wogen, terwijl deze in de komende jaren moeilijk zouden zijn te dragen in de E.E.G.? Ik zie niet in waarom dat zo zou zijn, hoeveel we de laatste maanden ook over *huidige* begrotingsperikelen hebben gehoord.

Voor magere melkpoeder acht de heer Spithoven wel een toeslag op zijn plaats in verband met de prijs van andere eiwitrijke grondstoffen voor veevoeder. Dezelfde motivering geldt voor de toeslag op olijfolie ten aanzien van spijsoïën en zou m.i. ook kunnen gelden voor boter ten opzichte van margarine. Op het eerste gezicht doet het wellicht wat vreemd aan voor een produkt als boter een toeslag van f. 1 per kg te geven. Dat zou inderdaad bij nader inzien ook vreemd zijn indien dit als een consumentensubsidie zou moeten worden beschouwd. Dat is m.i. echter niet het geval. Bij een gemoderniseerde rationele melkveehouderij in de E.E.G. zouden de melkveehouders bij een boterprijs van f. 5,70 best lonend melk kunnen produceren. De Deense boeren bijv. zouden wat tevreden zijn als zij voor deze boterprijs de melk zouden kunnen leveren. Maar er is nu eenmaal een grote structurele achterstand in de rundveehouderij (evenals trouwens in grote delen van de akkerbouw) die heel wat jaren zal vergen om de landbouw in de E.E.G. op een moderne leest te schoeien. De boeren zelf kunnen er ook niet veel aan doen, dat zij zich in deze situatie bevinden. Het wordt

vrijwel algemeen aanvaard dat de boeren de last van deze achterstand niet volledig op de eigen schouders kan worden gelegd. Maar het lijkt mij uit een algemeen economisch gezichtspunt niet nodig, en zelfs in strijd met het belang van de landbouw zelf, om dit stukje sociale inkomensoverheveling gedurende de aanpassingsperiode zoveel mogelijk op de verbruikers van de produkten te verhalen. Dit geldt in sterke mate voor produkten — zoals boter — waarvoor lager geprijsde substitutieprodukten aanwezig zijn.

De heer Spithoven acht de situatie van de afzet van de boter blijkbaar zo sterk, dat een prijsverschil van rond 15 pCt. er niet zo veel toe doet. Hij heeft gelijk dat in de andere E.E.G.-landen de prijzen reeds hoog waren, maar er mag dan toch wel worden verwacht dat daar een prijsverlaging tot consumptiestijging zal leiden. Een prijsverschil van f. 1 of rond 15 pCt. zal vermoedelijk toch wel een verschil van globaal 50.000 ton uitmaken op een huidig totaal verbruik van rond 1 mln. ton boter in de E.E.G. Deze hoeveelheid zou ongeveer voldoende zijn om het E.E.G.-uitvoersaldo naar derde landen te absorberen. De heer Spithoven vindt het blijkbaar jammer om het E.E.G.-landbouwfonds met ruim f. 1 mrd. voor directe toeslagen op boter te belasten. Als een rasechte monopolist wil hij de som van de opbrengst in binnen- en buitenland zo hoog mogelijk maken door prijsdiscriminatie. Hij laat blijkbaar de verbruiker van boter in de E.E.G. liever f. 1 mrd. extra betalen dan de belastingbetalers via het Landbouwfonds, en tilt kennelijk niet zwaar aan de verstoringsen op de buitenlandse markt veroorzaakt door de dumping. Het eerste lijkt mij ten opzichte van zijn beste klanten nu juist geen verstandig beleid voor een duurzame afzet van boter en het tweede een vrij kwalijke zaak in de verhouding tot andere exportlanden en een onnodig douceurtje voor de importlanden. Men vergeet niet dat het „voordeel” van deze prijsdiscriminatie niet voortvloeit uit de export (die is duidelijk sterk verliesgevend), maar uit de beperking van het binnenlandse aanbod, waardoor een zoveel hogere prijs kan worden verkregen dat de verbruikers voor minder waar in totaal meer moeten betalen ¹⁾.

Het is mij niet bekend hoe de E.E.G.-commissie en de regeringen van de E.E.G.-landen over deze zaak denken. Waarschijnlijk heeft de heer Spithoven gelijk, want anders was de beslissing wel anders uitgevallen. Maar het lijkt mij onjuist dit als argument te gebruiken tegen een pleidooi om deze beslissing te herzien. Men mag toch veronderstellen dat deze organen voor redelijke argumenten vatbaar zijn. Maar ook indien de beslissing gehandhaafd zou blijven, de (te) hoge boterprijs op de verbruikers te ver-

¹⁾ Nu Engeland, als grote boterconsument met een prijs van ongeveer half zo hoog als in de E.E.G., zich heeft aangemeld voor het lidmaatschap van de E.E.G., mag ook wel eens gedacht worden aan de gevolgen van een drastische prijsverhoging in Engeland voor de boterafzet te meer daar de boteruitvoerende landen Denemarken en Ierland zich ook voor het lidmaatschap hebben aangemeld.

(I.M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

halen, zou ik toch willen blijven bepleiten de prijsdumping van boter naar het buitenland sterk in te perken. Voor zover men de verliesgevendende productie (zie punt 3) niet kan (of wil) voorkomen, zou ik er de voorkeur aan geven zoveel mogelijk deze overschotten met behulp van prijsdiscriminatie in de E.E.G. zelf te slijten. Met enige vindingrijkheid zijn er waarschijnlijk wel groepen van de bevolking (bijv. A.O.W.-ers, soldaten) of instellingen (bijv. ziekenhuizen) permanent of tijdelijk te vinden, waarbij marktsplitsing kan worden toegepast, ook al is deze dan niet zo waterdicht als bij dumping in het buitenland.

2. Naar vaste invoerheffingen, althans weinig wijzigingen

Met voldoening neem ik er nota van dat de heer Spithoven in principe volledig met mij akkoord gaat. Het kopje geeft al aan dat ik geen rigoureuze toepassing bepleit. Eigenlijk gingen en gaan mijn gedachten voor dit aspect ook in de eerste plaats uit naar de granen, waarvoor een betrouwbare basis voor prijsvorming in het internationale verkeer bestaat. Voor produkten, waarvoor dit niet het geval is en waarbij dus de dóór de heer Spithoven genoemde complicaties kunnen optreden, zal men al naar de aard van de complicaties permanent of incidenteel geëigende tegemaatregelen moeten kunnen nemen. Dat ben ik volledig met hem eens.

De vervulling van een van de doelstellingen van het landbouwbeleid (het de landbouwbevolking mogelijk maken zich een redelijk inkomen te verwerven) moet natuurlijk onverlet blijven, zoals ik ook in mijn tweede artikel voorop stelde. Behalve een redelijk inkomen wil men ook graag een vrij stabiel inkomen. Hierbij moet men zijn eisen m.i. echter niet overdrijven. Als men door vrijwel dagelijkse, kleine veranderingen van de heffingen per graansoort nu verhindert dat de voor de E.E.G.-economie voordeligste graansoorten worden ingevoerd, is er iets mis in het stelsel. Ook voor een land als geheel blijft de regel gelden dat bij ongeveer gelijkwaardige grondstoffen (veevoer) de voorziening met dierlijke produkten tegen de laagste kosten (vanuit nationaal gezichtspunt) alleen kan plaatsvinden als telkens de goedkoopste granen op de wereldmarkt worden aangekocht. Het E.E.G.-stelsel van op kleine wijzigingen in de importprijzen reagerende variabele invoerheffingen, onafhankelijk voor elke graansoort apart,

faalt ernstig in dit opzicht. Dat zal de E.E.G.-economie stellig ettelijke tientallen miljoenen rekeneenheden per jaar kosten.

3. Uitsluitend restituties, geen verkapte of open subsidies bij export

De heer Spithoven vindt mijn conclusie kras. Het is m.i. hoog tijd tot krasse conclusies te komen, want met de exportsubsidies op landbouwprodukten gaat het in het E.E.G.-stelsel de spuigaten uitlopen. Volgens het E.E.G.-principe mag de exportsubsidie even groot zijn als het verschil tussen de prijs op de E.E.G.-markt en de opbrengstprijz bij export. Dit nu is zonder meer economische nonsens. Export zal toch voordeel moeten opleveren, d.w.z. meer dan de benodigde produktiemiddelen voor ander gebruik zouden kunnen opleveren. Dat laatste is niet altijd nauwkeurig en op eenvoudige wijze te bepalen. Voor een groot deel van de export van zuivelprodukten is de zaak echter wel duidelijk, nl. voor zover de productie gebaseerd is op geïmporteerd eiwitrijk krachtvoer. De opbrengst van de melk bij export van deze produkten is nog niet voldoende om het geïmporteerde veevoer te betalen. Bij deze toestand kan men in het midden laten wat de andere kostenelementen en de arbeid van de veehouders tenminste zouden moeten opbrengen. Deze onzinnige toestand bestaat al jarenlang in Nederland en zal volgens de huidige regeling ook in de E.E.G. worden gecontinueerd.

De boeren hebben gelijk dat zij de melkproduktie blijven uitbreiden (op 1 maart jl. was het aantal melkgevend koeien in Nederland weer 3 pCt. groter dan een jaar geleden!) bij vrije invoer van eiwitrijk krachtvoer (of de oliezaden) tegen (lage) wereldmarktprijzen en melkprijzen bijna twee keer zo hoog als de melkopbrengst bij uitvoer van zuivel- en melkprodukten buiten de E.E.G. Een verhoging van de krachtvoerprijs als tegenwicht en ter correctie van de grondig vervalste prijsverhouding tussen voer en melk lijkt mij economisch zinvol. Stellig zou dit de kunstmatige prikkel tot produktie-uitbreiding wegnemen en naar te verwachten is tot vermindering van de melkproduktie leiden. Zou dat moeilijkheden geven met de melkvoorziening tijdens de wintermaanden? In de periode 1955-1960, toen de totale produktie in Nederland ruim 1 mln. ton (of rond 20 pCt.) lager was, is daar bij mijn weten weinig van gebleken. Door de al maar aanzwellende

(I.M.)

BELEG INTERNATIONAAL
BELEG IN **Interunie**

...EINDE ZEVENDE TUDVAK...
...INDESEM...
...FPA. ESTOI. VIT. KJA. N...
...LEW. EWL...
...191...
...196...
...196...

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

melkstroom is vanzelfsprekend de laatste tien jaren de capaciteit van de verwerkingsindustrie belangrijk uitgebreid. Bij een eventuele vermindering van de totale melkproductie zal er dan stellig tijdelijk een overcapaciteit aanwezig zijn. Dat is dan het gevolg van een verkeerd beleid in het verleden. Maar het zou wel wat ver gaan, terwille van een betere bezetting van de verwerkingscapaciteit voort te gaan op de huidige schaal met verlies voor te importeren en zuivelprodukten te exporteren.

De heer Spithoven vindt een heffing op krachtvoer niet gewenst, maar bovendien ook slecht uitvoerbaar vanwege de „grote administratieve complicaties omdat eiwitrijk krachtvoer niet uitsluitend voor melkvee wordt gebruikt”. Het is juist dat ook grote hoeveelheden eiwitrijk krachtvoer gebruikt worden in de kippenhouderij (eieren en vlees) en de varkenshouderij. Zou men het gebruik van dit krachtvoer voor kippen en varkens vrij blijven stellen van de heffing, zoals de heer Spithoven klaarblijkelijk vanzelfsprekend acht, dan zou dit inderdaad tot vrijwel niet uitvoerbare administratieve regelingen en controle leiden. Maar waarom zou men de kippenhouderij en varkenshouderij eigenlijk hiervan vrijstellen? Dat deze bedrijfstakken de heffing op voedergranen (globaal gemiddeld 50 pCt. van de invoerprijs) dragen, wordt blijkbaar niet bezwaarlijk geacht. Dat is ook begrijpelijk. Immers, de hogere graanprijs op de binnenlandse markt wordt normalerwijze in de prijs van het eindproduct op de E.E.G.-markt goedge maakt, daar op de invoer van het dierlijk eindproduct tenminste dezelfde heffing wordt gelegd. Bovendien wordt bij export van dierlijke produkten naar derde landen de heffing op het voer weer gerestitueerd.

Verreweg het grootste deel van de hoeveelheid voer bij varkens en kippen wordt met deze graanheffing belast.

Het thans niet belaste deel van het krachtvoer, dat uit de bedoelde bijprodukten van de oliefabricage bestaat, bedraagt globaal naar gewicht bij de varkens 10 pCt. en bij de kippen 20 pCt. De instelling van een heffing op deze produkten maakt dus niet zóveel op het geheel uit voor de binnenlandse kostprijs van eieren en vlees, dat hierop de instelling van een heffing nu bepaald zou moeten afstuiten. Voor de melkveehouderij daarentegen bestaat het krachtvoer juist hoofdzakelijk uit deze heffingvrije bijprodukten van de olie-industrie, zodat hier de variabele marginale kosten wel gevoelig zullen doorwerken, metgeen ook juist de bedoeling van de voorgestelde maatregel is. Er valt dan bij uitvoer van zuivel- en melkprodukten (evenals bij eieren en kippen- en varkensvlees additioneel) ook iets te restitueren.

Zal men daarboven dan nog een exportsubsidie geven? Het lijkt mij in vele opzichten beter van niet. Maar zo abrupt zal men waarschijnlijk het roer niet kunnen omgooien. Bij handhaving van het verstrekken van exportsubsidies beseffe men terdege dat toch ergens in economisch opzicht een grens voor de omvang van de uitvoersubsidie wordt bereikt. Er mag toch behalve voor het voer ook nog wel wat gerekend worden voor andere kostenelementen, terwijl er ook voor de veehoudersarbeid in de exportprijs in elk geval toch tenminste bijv. de helft van de normale loonvoet mag overblijven om nog enige economische zin aan deze voortbrenging toe te kunnen kennen. De theorie van de prijsdiscriminatie, zoals die door de heer Spithoven wordt gehanteerd, gaat m.i. uit van een te enge probleemstelling, nl. dat de hoeveelheid af te zetten boter (of melk) gegeven is. Hier schuilt m.i. de fout in de gedachtengang van de heer Spithoven en

Bij het Wetenschappelijk Bureau van de Sociaal-economische hoofdafdeling van de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting te Amsterdam kan worden geplaatst een

WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER

Zijn taak zal bestaan uit sociaal-wetenschappelijk onderzoek inzake volkshuisvestingsvraagstukken.

In samenwerking met de econoom en de socioloog van het Wetenschappelijk Bureau zal onder meer onderzoek worden verricht naar de woningmarkt van Groot-Amsterdam (huidige situatie en prognoses omtrent toekomstige ontwikkeling, waarbij naast de volkshuisvestingsproblematiek ook aandacht wordt besteed aan stedenbouwkundige aspecten).

In het kader van dit onderzoek zullen contacten worden onderhouden met diverse gemeentelijke diensten, universitaire instituten en andere onderzoekinstellingen.

De opleidingseisen zijn: doctoraal examen sociale wetenschappen.

Een psychologisch onderzoek vormt een onderdeel van de selectie.

De salarisgrenzen zijn min. f. 1.196,— en max. f. 1.976,— bruto per maand. Afhankelijk van ervaring zal aanstelling plaatsvinden in de rang van wetenschappelijk medewerker A, B of C.

De vakantietoelage bedraagt 6 procent.

Op het salaris wordt pensioenpremie ingehouden. De premie A.O.W./A.W.W. komt voor rekening van de Gemeente.

Volledige sollicitaties onder no. M 6213 te zenden aan de Directeur van de Dienst der Gem. Personeelsvoorziening, Jan Luijkenstraat 94, Amsterdam-Z.

**Jongeman, 22 jaar,
5 jr. H.B.S.-A, 1 jr.
N.O.I.B., kennis van
Zweedse handels-
betrekkingen, zoekt
functie na 1 juli a.s.
Brieven onder no.
ESB 21-1, postbus
42, Schiedam.**

**Vraag eens proef-
nummers aan voor
uw kennissen die
„E.-S.B.” nog niet
kennen**

zijn medestanders. Het is dunkt mij allereerst noodzakelijk na te gaan of het wel lonend is deze extra hoeveelheid te produceren met behulp van ingevoerd krachtvoer.

Deze vraag is al eerder aan de orde geweest. Het merkwaardige hierbij is nu dat de vertegenwoordiger van de boeren (het Bestuur van het Landbouwschap) in 1958 aan de Minister van Landbouw heeft voorgesteld tot de instelling van een heffing op veevoeder over te gaan. De Minister van Landbouw was ervan overtuigd dat het

nodig was de kunstmatig opgewekte uitbreiding tegen te gaan, maar hij dacht toen de aanwas van de melkstroom beter met andere middelen te kunnen indammen. De ontwikkeling sindsdien heeft hem geen gelijk gegeven. De stille hoop dat de grotere E.E.G.-markt dit Nederlandse probleem zou oplossen, is de bodem ingeslagen. Hetzelfde probleem staat in de E.E.G. weer levensgroot voor ons.

Wageningen.

J. HORRING.

Telkens en telkens blijkt ons weer hoezeer de nog steeds snel groeiende lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de particuliere belegger, wat inhoud, actualiteit en objectiviteit betreft, waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat wekelijks:

- 1e Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.
- 2e Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.
- 3e Door een ieder te hanteren fondsanalyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.
- 4e Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiteraard zonder sensatie.
- 5e Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.
- 6e Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incurante) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

E.-S.B. 24-5-1967

N.V. NEDERLANDSE GASUNIE

TRANSPORT EN VERKOOP VAN AARDGAS

vraagt voor de Financiële Afdeling van de Financieel/Economische Sector van haar Hoofdkantoor te 's-Gravenhage dat medio 1968 naar Groningen zal worden verplaatst:

fiscaal medewerker

die o.a. betrokken zal worden bij het verzorgen van fiscale aangelegenheden zoals:

- Opstellen van de aangifte der vennootschapsbelasting
- Aangifte voor omzetbelasting
- Verzorgen van aangifte uitvoer en verder contact met douane-autoriteiten
- Bestuderen van fiscale wetgeving en het er op toezien dat de voor het bedrijf relevante bepalingen op de juiste wijze worden toegepast

Opleiding: Middelbaar onderwijs en ruime ervaring inzake belastingen.
Leeftijd: 30-45 jaar.

financieel medewerker

die o.a. zal worden belast met:

- Verzorgen van de dienst der leningen
- Opstellen liquiditeitsramingen
- Opstellen van financiële statistieken
- Verzorgen van de dokumentatie

Opleiding: Minstens MULO-B + SPD (of vergelijkbare kennis). Enige financiële ervaring strekt tot aanbeveling.
Leeftijd: Bij voorkeur niet ouder dan 35 jaar.

Aangezien bovengenoemd kantoor medio 1968 naar Groningen zal worden verplaatst, dienen kandidaten bereid te zijn op dat tijdstip naar Groningen te verhuizen.

Voor het verkrijgen van huisvesting zal desgewenst bemiddeling worden verleend.

Schriftelijke sollicitaties met vermelding van geboortedatum, opleiding en ervaring, datum van mogelijke indiensttreding, enz. te richten aan de Afdeling Personeelszaken onder No. 315/8002, Postbus 5091, 's-Gravenhage.

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

HOEWEL De Nederlandsche Bank eind april bekend maakte, dat zij geen wijziging had gebracht in de regeling ten aanzien van de kredietverlening aan de private sector en dat zij de toelaatbare expansie voor de periode mei t/m augustus op nihil stelde, werd op overschrijding van de norm opnieuw geen sanctie gesteld. Niettemin bedroeg op 16 mei de debetstand van de banken bij De Nederlandsche Bank ondanks het ontbreken van strafdeposito's toch nog f. 203 mln., ook na de aflossing in de voorafgaande week van f. 380 mln.; deze aflossing werd voornamelijk mogelijk gemaakt door de maandelijkse uitkering van de Staat aan de gemeenten. Daar de markt in de daaropvolgende dagen aan de krappe kant bleef, kwam De Nederlandsche Bank de banken weer tegemoet met de gebruikelijke swaptransacties. Zij kocht op 19 mei ruim \$ 33 mln. (f. 120 mln.) contante dollars tegen gelijktijdige termijnverkoop per 23 juni en 17 of 24 juli. Hiermede is het totale bedrag dat de banken uit hoofde van swaptransacties in juni en juli hebben af te nemen van resp. te betalen aan De Nederlandsche Bank opgelopen tot ca. f. 379 mln. (\$ 105 mln.).

KAPITAALMARKT

HOEWEL voor de verwezenlijking van een geïntegreerde Europese kapitaalmarkt nog zeer veel formele en praktische belemmeringen moeten worden weggenomen, is de laatste jaren toch duidelijk sprake van toenemende internationalisatie van het kapitaalverkeer. Een stimulerende werking hierop heeft gehad de ontwikkeling van het Europese internationale emissiebedrijf. Nadat door de „Interest equalization tax” de openbare kapitaalmarkt van de Verenigde Staten voor buitenlandse debiteuren praktisch was afgesloten, zochten verscheidene Europese en Japanse debiteuren hun heil buiten New York. Onder invloed van de aanhoudende betalingsbalansperikelen kwam de U.S. Treasury met „guide lines”, als gevolg waarvan ook Amerikaanse debiteuren later voor de financiering van hun investeringen buiten Amerika, een beroep gingen doen op de Eurobond Market. De betekenis van deze markt als medium voor het aantrekken van kapitalen ten behoeve van Europese en Amerikaanse industriële concerns, staten, lagere overheden en internationale organisaties, is sterk toegenomen. In 1965 en 1966 werd hier telkens ca. \$ 1.200 mln. geëmitteerd door internationale syndicaten. Opvallend is, dat de voorkeur van beleggers voor leningen onder Amerikaanse leiding met notering te New York is afgenomen, terwijl Luxemburg als administratief emissiecentrum steeds belangrijker werd.

Voor het verruimen en verbeteren van de internationale obligatiemarkt is een goede verhandelbaarheid van de

geëmitteerde obligaties — voornamelijk luidende in dollars — van veel belang. Met dit doel — bevordering van de handel in Eurodollarobligaties, met name door het goed verhandelbaar houden van leningen tegen redelijk stabiele koersen — heeft onlangs een internationale groep van 4 banken in Amsterdam, Brussel, New York en Zürich het initiatief genomen tot nauwe samenwerking op dit gebied onder de naam Bondtrade. De operaties van deze groep zullen worden geconcentreerd in Brussel en New York. Door het tijdsverschil kan de handel, na kantoor tijd in Europa, in New York nog worden voortgezet.

Ook los van deze internationale groep kan overigens de verhandelbaarheid nog wel wat worden bevorderd. Zo lijkt het bijv. voor de in Amsterdam genoteerde Eurodollarleningen aanbevelenswaardig de bij omrekening van de Eurodollar in guldens gebezigde wisselkoers, waarover nog al eens verwarring kan ontstaan, dagelijks te publiceren.

De Nederlandse obligatiemarkt zal binnenkort met een nieuwe grote debiteur worden verrijkt: de Staatsmijnen, sinds 1 januari 1967 een naamloze vennootschap, kondigden voor het eerst een openbare emissie, groot f. 125 mln., aan ter financiering van buitenlandse activiteiten. De verdere voorwaarden zijn overigens nog niet bekend. Dit is wel het geval met de nieuwe f. 100 mln. grote $6\frac{3}{4}$ pCt. lening Bank voor Nederlandsche Gemeenten à 99, die tot dusverre veruit de grootste kapitaalvraagster op de Nederlandse markt blijft. Gezien de nog steeds hoge vlottende schuld van de lagere overheid zal deze situatie nog wel even voortduren.

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1966	H. & L. 1967	12 mei 1967	19 mei 1967
Algemeen	270	319 — 268	318	311
Internationale concerns	351	416 — 343	416*	401
Industrie	269	322 — 270	318	316
Scheepvaart	108	120 — 108	112	110
Banken en verzekering	154	174 — 155	172	172
Handel enz.	138	159 — 138	158	157

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a).				
Philips	f. 78,70		f. 94,75	f. 92,05
Unilever, cert.	f. 86		f. 100	f. 96,25
Kon. Petroleum	f. 122,40		f. 138,40	f. 133,60
A.K.U.	f. 53,80		f. 52,15	f. 51,85
K.L.M.	f. 352		f. 382	f. 400,50
Hoogovens, n.r.c.	278		404	396
E.M.S., nieuwe	—		f. 26,30	f. 26,80
Kon. Zout-Ketjen	463		595	596
Zwanenberg-Organon	f. 152,70		f. 187,50	f. 187,50
Robeco	f. 193		f. 209,40	f. 208,60
New York.				
Dow Jones Industrials	786	910 — 786	890	875
Rentestand.				
Langlopende staatsobligaties b)	6,43		6,01	6,01
Aandelen: internationalen b) ..	5,0		.	4,5
lokale b) ..	5,1		.	4,5
Disconto driemaands schatkistpapier	5		4½	4½

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.
b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

Drs. R. L. BOISSEVAIN.

(I.M.)

administratie- problemen? besteedt ze uit!

Besteedt uw administratieproblemen uit. Aan Bedrijfsadministratiekantoor Holland N.V. Daar staan 2 computers tot uw beschikking. Met

ponskaart- en ponsbandinvoer. En met magneetband eenheden en verwisselbare schijvenpakketten. Efficiënt voor u! Wij zullen het u graag uitleggen en voorrekenen.

Bedrijfsadministratiekantoor Holland N.V., Coolsingel 49, Rotterdam. Tel. 010-116155. Centrum voor Elektronische Informatieverwerking.

(vervolg van blz. 541)

een voorlopig werkprogramma opgesteld, waaruit de omvang van de noodzakelijke werkzaamheden in eerste benadering blijkt. Een en ander is voor de Nederlandse regering aanleiding geweest om op 12 mei jl. opnieuw een bestemmingsbijdrage van een miljoen dollar aan te bieden aan Secretaris-Generaal U Thant.

Het is zeer toe te juichen dat onze regering aldus blijkt heeft gegeven de urgentie van de aangeduide werkzaamheden in te zien en er naar te handelen. Overeenkomstig het spreekwoord „bezint eer gij begint” moet de zo noodzakelijke verhoging van activiteit op het gebied der ontwikkelingspolitiek worden voorafgegaan door de planning ervan. Terwijl een aantal daden reeds onmiddellijk kan worden verricht, zal, om DD2 tot een succes te maken — in tegenstelling tot DD1, „the plan that failed” —, reeds nu moeten worden gewerkt aan het uitstippelen van bijv. een handelspolitiek die niet botst op de investeringspolitiek en aan het uitwerken van de tijdschema's van schattingen, besprekingen met de betrokken werelddelen en landen, herzieningen van schattingen enz. die het planproces vereist.

J. T.

De **NEDERLANDSE SPAARBANKBOND**, te Amersfoort heeft gelegenheid tot plaatsing van een

JURIST of KANDIDAAT-NOTARIS

voor specifiek juridisch, assurantie-technisch en algemeen secretariaatswerk.

Bij voorkeur niet ouder dan 40 jaar.

Kennis van het bankbedrijf strekt tot aanbeveling.

Sollicitaties worden gaarne ingewacht bij de Nederlandse Spaarbankbond, postbus 49, Amersfoort.

Een van onze relaties, een overkoepelende financiële instelling met een belangrijke controlerende en adviserende taak, welke gevestigd is in het centrum van het land, heeft ons opgedragen uit te zien naar een capabele

A. chef afdeling controle

Men beoogt een accountant (NIVA of VAGA) van rond de 40 jaar aan te trekken, die een flink aantal jaren controle-ervaring (liefst in het bankwezen) heeft opgedaan en die reeds gewend is om leiding te geven aan een groep medewerkers. Hij zal de talrijke onder hem staande controleurs en zijn andere medewerkers moeten kunnen inspireren tot het consciëntieus en geïnteresseerd uitvoeren van hun taak en hij zal de tact en het niveau moeten hebben om met mensen van verschillende status en achtergrond om te kunnen gaan.

De nieuw te benoemen functionaris zal rechtstreeks werken onder de directeur. De honorering is in overeenstemming met de geboden positie. Onze opdrachtgever is een reeds lang gevestigde en daarnaast ook groeiende en steeds veelzijdiger wordende organisatie.

Dezelfde relatie heeft ook behoefte aan een

B. drs. economie

vergevorderd met de studie voor accountant

Deze functionaris zal belast worden met de bestudering van administratieve en organisatorische vraagstukken van velerlei aard.

Groeimogelijkheden.

Eigenhandig, niet met ballpoint geschreven sollicitaties, met gegevens over leeftijd, opleiding en ervaring, worden onder de letters Br-A of Br-B gaarne ontvangen door

W. VERSCHOOR en Drs J. C. OUDSHOORN

Psychologisch Adviseurs
Coolsingel 57 - Rotterdam

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten
met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

BANQUE DE PARIS ET DES PAYS-BAS S.A.

Amsterdam

zoekt enige

jonge academici

ter opleiding tot staffunctionaris.

De opleiding is bedoeld voor een algemene carrière in de bank, waarin later een verantwoordelijke en eventueel leidende functie kan worden bekleed.

Het internationale karakter van de bank brengt de mogelijkheid mede van tijdelijke tewerkstelling bij de buitenlandse kantoren.

Gegadigden wordt verzocht zich — bij voorkeur schriftelijk — in verbinding te stellen met de Directie van de Banque de Paris et des Pays-Bas, Herengracht 539-541, Amsterdam O1.

Bij het Wetenschappelijk Bureau van de Sociaal-economische hoofdafdeling van de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting te Amsterdam kunnen worden geplaatst:

a. twee assistent wetenschappelijk medewerkers

of

b. eerste assistent wetenschappelijk medewerkers

De taak van een dezer assistent wetenschappelijk medewerkers zal bestaan uit het assisteren bij onderzoek inzake sociologische en sociaal-psychologische aspecten van de volkshuisvesting. De taak van de andere assistent wetenschappelijk medewerker zal bestaan uit het zelfstandig uitvoeren van beperkte studieopdrachten in het kader van de volkshuisvestingsproblematiek en uit het verrichten van documentatiewerkzaamheden ten behoeve van het Wetenschappelijk Bureau. Redactionele vaardigheid is voor deze functie vereist.

Voor beide functies dienen gegadigden in het bezit te zijn van een eindexamen H.B.S. of Gymnasium.

Een psychologisch onderzoek vormt een onderdeel van de selectie.

Afhankelijk van ervaring zal aanstelling plaatsvinden in een der bovengenoemde rangen.

Salarisgrenzen voor de functie onder

- a. f. 957,— tot f. 1.274,—;
- b. f. 1.113,— tot f. 1.481,—.

De vakantieregeling bedraagt 6 procent.

Op het salaris wordt pensioenpremie ingehouden.

De A.O.W./A.W.W.-premie komt voor rekening van de Gemeente.

Volledige sollicitaties onder no. M 6113 te zenden aan de Directeur van de Dienst der Gem. Personeelsvoorziening, Jan Luijkenstraat 94, Amsterdam-Z.

aandacht.....

Volledige concentratie. Niets ontgaat de dirigent. Niets ontgaat het publiek. Een harmonisch samenspel met een verrassend resultaat. Bijzondere aandacht krijgt ook Uw advertentie in het vaktijdschrift. Een tijdschrift wordt gelezen in een rustige sfeer. Bij uitstek de gelegenheid om Uw verkoopboodschap te lanceren. Daarom adverteert steeds méér bedrijven - met grootland success - in vaktijdschriften

W'le lets te zeggen best - adverteers in vaktijdschriften

VERLIES

Zó worden nog dagelijks brieven, concepten, bonnen en telexberichten van afdeling naar afdeling gebracht.

Conclusie:

Verlies van kostbare tijd
Verlies aan produktiviteit

VERLIES voor uw bedrijf!

ROTTERDAMSE TELECOMMUNICATIEMIJ N.V.

DELFTSESTRAAT 17-19
ROTTERDAM-4
TEL. 010-13 49 15*

GRATIS
56 pagina's
informatie

Zend omgaand uw documentatie over BUIPOST en uw boekje Interne Communicatie

BON

t.a.v.

1721

WINST

Zó kan het beter!
Hier wordt buispost toegepast om onnodig lopen te voorkomen. Minder lopen en minder visites over en weer scheppen tijd voor productief werk

Resultaat:

Winst voor de afzender
Winst voor de ontvanger

WINST voor uw bedrijf!

efficiënter met **BUIPOST**

HET INTERNATIONAAL BELASTING DOCUMENTATIE BUREAU te Amsterdam

zoekt contact met gegadigden voor de functie van:

DOCUMENTALIST HOOFD VAN DE BIBLIOTHEEK

Deze functionaris zal o.a. zorg dienen te dragen, zowel voor een gerichte rapportering van de wetenschappelijke staf, als voor een regelmatige informatie van onze relaties. Hiertoe zal hij publikaties, welke rechtstreeks of zijdelings verband houden met de fiscale problematiek, dienen te selecteren, systematisch te bewerken en in onderling verband te brengen. Tevens zal hij de bibliotheek beheren.

Voor de functie is vereist: leidinggevende kwaliteiten op het gebied van documentatie- en bibliotheekwezen; redelijke beheersing der moderne talen; actieve instelling en een sterk verantwoordelijkheidsgevoel.

Geboden wordt een goede honorering; 4 weken vakantie per jaar.

Uw eigenhandig geschreven sollicitatiebrief kunt u richten aan de directeur, Sarphatistraat 124, Amsterdam.

MODERNE LEVENSV VERZEKERING

automatische groei van het verzekerde bedrag door unieke winstdeling...

tussentijdse verhoging van uw verzekering door optiesysteem onafhankelijk van gezondheids-toestand...

zonder geneeskundig onderzoek terstond en blijvend verzekerd door inzending van certificaat

HOLLANDSCHE SOCIËIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

A^o 1807

HOOPDKANTOOR HERENGRACHT 475, AMSTERDAM-C
HEAD OFFICE CANADA TORONTO, 1130 BAY STREET

**U wilt
mijnheer
zelf
spreken?**

*en liefst in zijn vertrouwde
stoel? Dat kan!*

*Een zeer zorgvuldig voor-
bereid lezerskringonder-
zoek heeft namelijk niet
alleen geconstateerd dat
E.-S.B. bij de leiding van
het Nederlands bedrijfs-
leven bijzonder goed is in-
gevoerd, maar ook dat het
blad zeer algemeen ge-
lezen wordt.*

*De sterke toename van
het advertentievolume van
E.-S.B., vooral in het laatste
halfjaar, is dan ook niet
„zomaar” tot stand ge-
komen.*

*Wij zenden u dit lezers-
kringrapport (71 pagina's)
gaarne ter inzage, in de
overtuiging dat u zich dan
E.-S.B. zult weten te her-
inneren als u iets te zeggen
heeft, wat mijnheer zelf
moet weten.*

*Adm. E.-S.B. - Postbus 42 -
Schiedam*

**Voor vacerende functies
en beschikbare krachten**

*op hoog niveau zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten” het aangewezen
medium:*

1e) Omdat Uw annonce onder
de aandacht komt van stafper-
soneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt
gelezen door diegenen, die de
zakelijk belangrijke beslissingen
nemen, of daarbij van grote
invloed zijn.

Hoogovens IJmuiden vraagt voor de afdeling
Automatisering Informatie-Systemen een

wiskundig ingenieur of mathematicus

als chef van de groep "wiskundige programmering"

De afdeling Automatisering Informatie-Systemen
is o.a. belast met

- systeembouw en programmering op het gebied van de
produktieplanning en de administratie
- het programmeren van wiskundige problemen
- de uitvoering van deze programma's in het Rekencentrum,
dat beschikt over twee Control Data computers type 3300.

De gevraagde functionaris zal leiding moeten geven aan
een groep wetenschappelijke programmeurs,
die in de komende jaren belangrijk zal worden uitgebreid.
Hij zal bovendien tot taak krijgen

- het stimuleren van de toepassingen van wiskundige
programma's in het bedrijf
- het geven van wiskundige en statistische adviezen aan
bedrijfsfunctionarissen
- het geven van FORTRAN- en ALGOL-cursussen
- het onderhouden van contacten met de programmeurs
van de afdeling Procesautomatisering.

Voor de vervulling van deze vacature komen in aanmerking
wiskundige ingenieurs of mathematici met ervaring
op bovenbedoeld vakgebied.
Leeftijd ca. 35 jaar.

Sollicitaties met beschrijving van opleiding en ervaring worden, onder vermelding van
ons nummer ED 973, ingewacht bij de afdeling Personeelsvoorziening (Hoofdkantoor).
Nadere inlichtingen kunnen telefonisch worden verkregen bij de heer E. Boersma,
tel. 02510-91284.

HOOGOVENS IJMUIDEN

